Бібліотеки приділяли достатню увагу вилученню малозапитуваної літератури, надсилали списки до сектору депозитарного зберігання НБУВ. Всього за 2013 р. вибуло із фондів бібліотек 53 055 прим. застарілої та малозапитуваної літератури.

Важливим аспектом збереження фондів бібліотек НДУ є діяльність з підготовки матеріалів до створення «Державного реєстру національного культурного надбання». Бібліотека Інституту фізіології виокремила з загального фонду книги-раритети (1876–1915 рр.), склала список цих видань та внесла до електронного каталогу. У бібліотеці Державного природознавчого музею склали список раритетних видань та історичних предметів для каталогу «Клейноди музею Дідушицьких у Львові».

З усіх 103 бібліотек НДУ НАН України, які здали звіти, інформація про збереження фондів відсутня у 12 звітах. Бібліотекам потрібно дотримуватися періодичності проведення перевірки бібліотечних фондів. Слід наголосити, що під час перевірки фондів працівники бібліотек не лише визначали фактичну наявність видань, зафіксованих в облікових документах, а й одночасно редагували каталожні картки, проставляли нові шифри, упорядковували фонд.

Важливу роль у роботі зі збереження фондів бібліотек відіграє організація системи безпеки. Сьогодні в бібліотеках можливе використання сучасних технічних засобів – камер спостереження, електронних систем несанкціонованого виносу книг, проведення електронної перевірки фонду, автоматичних аерозольних систем пожежогасіння. На жаль, інженерно-технічне забезпечення бібліотек мережі НДУ НАН України бажає кращого.

Всі заходи, які проводить бібліотека зі збереження фонду, націлені на те, щоб фонд її був повноцінно використаний читачами. Гарантією збереження фонду є свідоме ставлення до бібліотечних документів як користувача, так і бібліотекаря, особиста зацікавленість читача у виконанні правил користування бібліотекою, вміння, навички та звички бережливо поводитись з документами.

3. Бібліотечно-інформаційне та довідково-бібліографічне обслуговування

Аналіз сучасного бібліотечного обслуговування в бібліотеках НДУ НАН України в 2013 р. засвідчив, що пріоритетним напрямом діяльності було бібліотечно-інформаційне та довідково-бібліографічне забезпечення фундаментальних і прикладних наукових досліджень академічних установ. Надання у користування сформованих галузевих фондів, інформування про світові ресурси, створення власних інформаційних продуктів сприяли вирішенню основних завдань цього напряму. Відбувається поступова зміна структури довідково-бібліографічного апарату, що включає тепер відомості про внутрішні та зовнішні інформаційні ресурси, фактографічні матеріали, посилання на повні тексти документів. Здійснюється підготовка та представлення бібліографічних, інформаційно-аналітичних продуктів як у друкованому, так і в електронному вигляді, створюються е-репозитарії архівів праць співробітників.

Як і в попередні роки, зберігається тенденція до зниження основних показників бібліотечно-інформаційної та довідково-бібліографічної роботи. Станом на 01.01.2014 р. кількість користувачів у бібліотеках НДУ НАН України становить 30 140 осіб, це майже на 600 осіб менше, ніж у 2012 р. Відвідування і книговидача знизилися на 109 322 та 353 908 од. відповідно, тобто відбулося зменшення основних показників на 18 %. Обслуговування іноземними документами скоротилося майже на 25 %. Таке становище обумовлено відсутністю належного фінансування купівлі та передплати профільних видань, відсутністю у більшості бібліотек доступу до іноземних БД, погіршенням умов зберігання фондів та роботи користувачів у читальних залах.

Найчисельнішими категоріями читачів були науковці та спеціалісти –23 256 користувачів, або 77 % від загального складу. Порівнюючи з попереднім роком, категорія користувачів науковців збільшилася на 219, а спеціалістів, навпаки, зменшилася на 317 осіб. Кількість аспірантів становить 2634 особи, або 11 % від загального складу. У зв’язку зі скороченням аспірантського складу всієї НАН України відбулося зменшення цієї категорії користувачів і в бібліотеках НДУ (загалом на 241 особу). Зменшився також кількісний склад інших категорій — з 4505 у 2012 р. до 4292 у 2013 р. Це вчені та спеціалісти з інших організацій, як вітчизняних, так і зарубіжних, вчителі, студенти, старшокласники тощо.

Бібліотека Інституту електрозварювання традиційно обслуговувала найбільшу кількість користувачів – 1516, бібліотека Інституту кібернетики – 951, бібліотека Інституту фізики – 831, бібліотека Інституту радіофізики і електроніки – 606 користувачів. Загалом три бібліотеки мають понад 800 користувачів, дві – понад 700, більше 500 також, у двох академічних бібліотеках, 12 книгозбірень обслуговують понад 400, 23 – більше 300, 24 – близько 200 користувачів. Дев'ятнадцять бібліотек мережі надавали послуги понад 100 користувачам, а п'ятнадцять – менше 100. Збільшилася кількість користувачів у бібліотеках інститутів геології і геохімії горючих копалин, проблем матеріалознавства, технічної теплофізики, гідробіології, мистецтвознавства, фольклористики та етнології, Національного та Криворізького ботанічних садів. Суттєво знизилася кількість користувачів у бібліотеках інститутів сходознавства (на 80 осіб), літератури (на 221), економіки промисловості (на 125), проблем ринку та економіко-екологічних досліджень (на 104), економіки і прогнозування (на 150), зоології (на 250), МГІ (на 105), металофізики (на 121), електродинаміки (на 59), загальної та неорганічної хімії (на 52), органічної хімії (на 50), імпульсних процесів і технологій (на 66 осіб).

Водночас в Інституті держави і права майже не змінилася кількість користувачів, а утрималася на рівні попередніх років за рахунок аспірантів, здобувачів і наукових співробітників за сумістництвом, це майже 61% від загальної кількості. Читацькі групи в бібліотеці Інституту археології залишилися незмінними. Окрім співробітників установи, книгозбірню постійно відвідують науковці з України, країн СНД, далекого зарубіжжя, постійними читачами є студенти та аспіранти українських університетів і вузів, музейні працівники та краєзнавці, члени Малої Академії наук, вчителі шкіл. У 2013 р. фондами бібліотеки користувалися науковці з Франції, Польщі, Росії, США.

За звітний період фондами бібліотеки Інституту народознавства користувалися 224 читачі, з них 147 є співробітниками, а решта – наукові працівники та спеціалісти інших установ. Науковий читацький склад розподіляється так: академіки та члени-кореспонденти – 7 осіб; доктори наук – 24, професори – 14, решта – старші та молодші наукові співробітники.

У 2013 р. в бібліотеці Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології на 45 користувачів збільшився читацький склад. Під час проведення VIII Міжнародного конгресу україністів

протягом трьох днів бібліотека обслуговувала науковців з Іспанії, Польщі, Чехії, Румунії, Болгарії, Македонії, Сербії, Хорватії, Білорусі, Росії.

З метою пропаганди та популяризації своїх фондів бібліотеки систематично проводять екскурсії для студентів, аспірантів, іноземних гостей, членів Малої академії наук тощо. Завідувач бібліотеки Інституту економіки та прогнозування Т. А. Бойко регулярно проводить семінари для студентів «Основи бібліотечно-бібліографічних знань». У бібліотеках інститутів мікробіології і вірусології, радіофізики та електроніки, керамології постійно проводяться екскурсії, навчання, під час яких знайомлять користувачів з тематикою формування фондів та системою каталогів і картотек.

Державним природознавчим музеєм упродовж року проведено три екскурсії з детальним ознайомленням гостей зі стародруками родинної Поторицької бібліотеки, рукописними документами, особистими речами, дипломами засновника Музею та книгозбірні Володимира Дідушицького та його родини. У 2013 р. до Музею приїжджали його нащадки з Франції та Німеччини, також представники Інституту охорони природи з Кракова (Польща), науковці Природничого музею з м. Вінтертур (Швейцарія).

У звітному році в бібліотеці Інституту археології продовжено читання спецкурсу з археологічної бібліографії. У рамках спецкурсу студентів профільних кафедр Київського національного університету ім. Тараса Шевченка та Національного університету «Києво-Могилянська академія» знайомили з різними типами видань і правилами їх бібліографічного опису, з історією установи, формуванням фондів бібліотеки та наукового архіву Інституту. У 2013 р. бібліотека продовжувала активно залучати студентів-практикантів до розкриття своїх фондів. Завдяки їхній допомозі вдалося поповнити БД «Аналітика», значно перевищивши планові показники.

Запроваджено курс лекцій з набуття бібліотечно-бібліографічних знань і на базі бібліотеки Кримського філіалу Інституту археології для студентів історичних спеціальностей Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського та Кримського факультету Київського національного університету культури і мистецтв.

Силами аспірантів Інституту літератури продовжено е-рекаталогізацію видань 1924–1995 рр. Бібліографічні записи до ЕК вносяться під керівництвом бібліотечного фахівця. В Інституті сходознавства основну частину фонду складають книги східними мовами. В опрацюванні цих видань активно допомагають наукові співробітники Інституту, аспіранти та студенти-філологи київських вузів.

Традиційними для бібліотек НДУ НАН України є практичні групові та індивідуальні заняття з аспірантами, студентами вишів, молодими науковцями з методики пошуку інформації в каталогах і картотеках, визначення індексу УДК та правила складання бібліографічних описів використаних джерел до наукових публікацій.

Упродовж року 10 керівників підрозділів НТК «Інститут монокристалів» індивідуально інформувались про нові надходження до бібліотеки. У вересні бібліотека провела День аспіранта, на якому були присутні 40 відвідувачів. Традиційно з відділом патентно-ліцензійної роботи проведено два Дні інформації та семінар, під час яких присутніх знайомили з новими надходженнями до книгозбірні, реферативним виданням «Изобретения стран мира», інформували про наукові конференції тощо.

З метою оперативного забезпечення вчених і фахівців інформаційними матеріалами бібліотека Інституту імпульсних процесів і технологій залучила 8 співробітників установи, які переглянули близько 120 прим. періодичних видань, у результаті чого зроблено та направлено до відділів майже 100 копій наукових статей. Продовжено диференційоване обслуговування керівництва за допомогою «кільцевої пошти» в інститутах електрозварювання та хімії поверхні.

У Інституті теоретичної фізики завдяки переміщенню та впорядкуванню бібліотечних фондів списано застарілі препринти, раціональніше розміщено фонд іноземних журналів, проведено рекласифікацію розділу «Комп'ютерна наука і технологія» (виділено шість нових підрозділів), значно покращено інформаційне обслуговування читачів.

У 2013 р. достатня увага приділялася індивідуальному та груповому обслуговуванню з подальшим інформуванням співробітників НДУ НАН України за допомогою е-пошти: розсилались повідомлення про доступ до БД, бібліографічні списки нових надходжень до бібліотеки та НБУВ, інформації-нагадування про перереєстрацію читачів, надавалися послуги з електронної доставки документів (ЕДД) тощо. У звітному році кількість користувачів ЕДД становила 743 абонентів, одержано 1270 замовлень, відскановано 731 документ або 8766 сторінок, відправлено 1695, отримано – 1104 е-документів.

У бібліотеці ІБПМ продовжує успішно функціонувати послуга сканування та розсилки е-поштою затребуваних користувачами статей та «Списків нових надходжень до наукової бібліотеки ІБПМ». У 2013 р. цією послугою користувалося 218 осіб, бібліотекою відскановано 488

документів або 5669 сторінок, відправлено е-поштою 408 е-документів, отримано – 911. У звітному році бібліотека Інституту біохімії почала надавати послуги з ЕДД. Абонентами стали 10 користувачів, відскановано 5 документів, або 18 сторінок, ще 43 статті знайдено в БД HINARI та інших БД і відправлено замовникам. Значно активізувалася робота з виготовлення та надсилання електронних копій документів фахівцям з України та з-за кордону в Інституті зоології. У 2013 р. замовляли таку послугу 30 користувачів, було відскановано та відправлено 47 документів, або 107 сторінок, отримано – 60.

Бібліотека МГІ здійснює розсилку е-поштою на персональні адреси вчених установи повідомлення про виставки-перегляди нових надходжень, тематичні виставки, Дні інформації тощо. У звітному році для покращення обслуговування у наукових підрозділах Інституту радіофізики та електроніки організовано шість пунктів видачі літератури. Протягом року щотижнево формувалися списки нових надходжень до книгозбірні та розсилалися по структурних підрозділах е-поштою.

З червня 2012 р. у НБУВ запроваджено послугу адресного інформування користувачів бібліотек НДУ НАН України про нові надходження до Бібліотеки. Впродовж 2013 р. всі бібліотеки мережі регулярно отримували інформацію. Формування тематичних добірок здійснюється шляхом відбору бібліографічних записів із електронного каталогу НБУВ з використанням програмно-технологічних рішень САБ «ІРБІС-64» відповідно до профілю діяльності інститутів. У 2013 р. було здійснено 5100 розсилок тематичних добірок. У багатьох бібліотеках започатковано розповсюдження цих списків через внутрішню мережу. Бібліотекарі зазначають високий ступінь запитуваності цієї послуги серед науковців своїх установ.

На останній квартал 2013 р. НБУВ було передплачено доступ до повнотекстових БД ScienceDirect Freedom Collection (Elsevier) та Academic Search Complete (EBSCO), а також реферативних БД SciVerse Scopus та Inspec (Information Service for Physics, Electronics and Computing) для науковців НДУ НАН України. Користувачі бібліотеки Інституту колоїдної хімії та хімії води впродовж усього періоду доступу скаржилися на постійні перебої у доступі до БД та запізніле інформування про надані ресурси.

Сьогодні можна назвати лише поодинокі випадки, коли бібліотеки впродовж року могли регулярно надавати читачам можливість користуватися е-ресурсами світових постачальників наукової інформації. Так, Інститут фізики напівпровідників входить до Міжнародного товариства з оптичної техніки SPIE, і користувачі

бібліотеки мають можливість користуватися електронною бібліотекою Товариства, що включає такі наукові журнали, як «Optical Engineering», «Biomedical Optics», «Electronic Imaging». Науковцям Інституту проблем кріобіології і кріомедицини в 2013 р. за посередництва кафедри ЮНЕСКО був наданий безкоштовний доступ до БД HINARY. До цієї БД підключені також інститути біохімії та експериментальної патології, онкології і радіобіології.

Регулярно в бібліотеках НДУ для всіх бажаючих проводяться індивідуальні та групові консультації з самостійного пошуку е-ресурсів (в Інституті біохімії за рік було проведено 38 таких консультацій). Бібліотека Інституту зоології пройшла реєстрацію з надання безкоштовного доступу до БД BioOne (до 31.12.2015 р.). Спеціалісти Інституту газу в звітному році використовували безкоштовні БД з технічної тематики: «Библиотека технической литературы», «Нефть и газ». Фахівці Інституту фізики конденсованих систем мали доступ до БД PROLA, яка містить журнали «Review of Modern Physics», «Physical Review» серії A-E з архівами та ін. У 2013 р. науковці ФТІНТ мали безплатний доступ до наукових журналів Кембриджського університету. Бібліотека Інституту фізіології, використовуючи систему Sci-Hub, мала можливість надавати користувачам доступ до журналів видавництва Elsevier.

Бібліотеки інститутів геофізики, металофізики, географії, економіки та прогнозування, клітинної біології та генетичної інженерії, МГІ, ГАО, ФТІНТ продовжують роботу над створенням ЕК. В Інституті електродинаміки для бібліотеки було придбано оновлену версію програми ІРБІС (32 версія замінена 64), за 2013 р. введено 1933 та відредаговано 17 008 бібліографічних записів. Бібліотекою Радіоастрономічного інституту створено повнотекстову БД авторефератів дисертацій. У бібліотеці запроваджено обслуговування читачів у скайп-режимі, що дуже зручно для віддалених користувачів.

У бібліотеці Інституту електрозварювання, після проведення повної інвентарізації фонду, постало питання рекаталогізації та впровадження повної автоматизації бібліотечних процесів від формування замовлення на купівлю та передплату до контролю за виданими документами. З цією метою у 2013 р. придбано АБІС ІРБІС-64. У звіті зазначено, що створення комп'ютерної інфраструктури значно покращило якість і оперативність інформаційного обслуговування.

У бібліотеці Інституту фізіології в 2013 р. було виокремлено з фонду раритетні видання 1876–1915 та створено окрему БД у програмі ІРБІС. У Інституті фізичної хімії продовжено роботу над

поповненням ЕК вітчизняними науковими періодичними виданнями та розпочато створення електронної бібліотеки.

Потребує окремого висвітлення досвід роботи бібліотек інститутів зоології та археології щодо запозичення бібліографічних записів. Ці бібліотеки сьогодні копіюють близько 70 % надходжень: з ІРБІС-корпорації беруть записи російських видань, українські ж надходження шукають у ЕК низки провідних вітчизняних книгозбірень. На семінарі щодо запозичення записів, який відбувся 16 квітня 2014 р. у НБУВ, було наголошено на зручності та економічності такого підходу. ЕК бібліотеки Інституту зоології щомісяця поповнюється та оновлюється новими записами і є доступним на сайті Інституту. Завдяки цьому в 2013 р. значно збільшилася кількість відвідувань бібліотечної сторінки та ЕК.

На початку 2013 р. у бібліотеці Інституту археології розпочато роботу в модулі ІРБІС «Комплектатор», придбаного минулого року. Сьогодні паперова сумарна книга дублюється з електронною, а інвентарна – роздруковується та підшивається в кінці року. В Інституті геофізики в звітному році проведено значний обсяг робіт із наповнення та підтримки БД читачів бібліотеки (введено 1013 записів, відредаговано 257 е-формулярів читачів).

У бібліотеці ІБПМ до ЕК вводиться не тільки бібліографічний запис нових надходжень, але й розписується зміст збірників, продовжуваних видань, матеріалів конференцій тощо. Бібліотека надає користувачам іноземні повнотекстові е-книги. У 2013 р. відсканована 8 книг та понад 380 статей. Завершено введення до е-репозиторію періодичних та продовжуваних видань, напрацьованих за всі роки існування установи (на сьогодні в репозиторії 3490 назв).

Продовжується наповнення ЕК у Донецькому фізико-технічному інституті за програмою Koha. Бібліотека Інституту економіки промисловості формує ЕК, використовуючи автоматизовану систему DSpace. У бібліотеці працює WI-FI. У грудні 2012 р. бібліотеку Інституту геотехнічної механіки було підключено до мережі Інтернет та придбано АБІС «УФД / Бібліотека». У 2013 р. ЕК поповнився 1 272 записами. Бібліотека продовжує відстежувати індекси цитувань учених у фахових наукових виданнях. На запит керівництва, бібліотека Національного ботанічного саду проводила аналіз цитування науковців установи в наукометричній базі Scopus.

У бібліотеці Інституту енциклопедичних досліджень тривала системна робота над створенням ЕК та наповненням бібліотечної сторінки на сайті установи. Створено окремі рубрики: Обмінний фонд,

Нові надходження, Подаровані книги. У бібліотеці Інституту геологічних наук поповнюються такі БД: «Бібліографічний список праць директора Інституту геологічних наук НАН України академіка НАН України П. Ф. Гожика» та «Список публікацій співробітників Інституту геологічних наук НАН України (ретроспекція з 1995 р.)». Наголосимо, що в більшості бібліотек НДУ ретельно відслідковуються праці співробітників установ, списки опрацьовуються та розміщуються на сайтах установ.

Важливою формою отримання відсутніх у бібліотеці видань залишаються системи МБА та ММБА. У 2013 р. послугою скористалося 1711 абонентів, видано 11 082 документи. Порівняно з попередніми роками кількість користувачів зросла майже на 20 %, а книговидача, навпаки, зменшилася на 5 %. Такі показники свідчать про зацікавленість користувачів у розвитку такої форми обслуговування. Проте подорожчання поштових послуг на пересилку замовлень не дозволяють у повній мірі використати можливості МБА.

У ряді інститутів система МБА успішно функціонує за допомогою використання нових технологій. Наприклад, бібліотеки ФТІНТ, геофізики, Кримського філіалу Інституту археології здійснюють МБА, надаючи ксерокопії документів. У бібліотеці НТК «Інститут монокристалів» у 2013 р. за МБА обслуговувалось 160 абонентів: отримано з інших бібліотек 58 документів, видано установам – 131 прим., виготовлено копій на замовлення з понад 200 сторінок. Бібліотека Інституту радіофізики та електроніки констатує зменшення показників за МБА, пояснюючи активнішим самостійним зверненням користувачів до послуг Інтернету. На базі установи в минулому році виготовлено 3016 сторінок копій, отримано з інших установ 1399 сторінок.

Бібліотека Інституту соціології протягом року проводила систематичний пошук актуальної інформації для науковців установи в Інтернеті. Роздруківки збиралися в тематичні папки: статистичні матеріали, публікації про установу, матеріали на допомогу аспірантам та здобувачам, статті співробітників тощо.

Активно співпрацюють за МБА бібліотеки інститутів мовознавства, історії України, літератури, мистецтвознавства, фольклористики та етнології. Відзначають дієве співробітництво бібліотеки інститутів зоології, ботаніки, ІБПМ та його Одеська філія. Плідною є співпраця бібліотек інститутів вугільних енерготехнологій та технічної теплофізики. Така взаємодія дозволяє повніше та оперативніше забезпечувати інформаційні потреби користувачів.

У звіті бібліотека Інституту геофізики зазначає, що у 2013 р. було багато відмов з фондів НБУВ. Як засвідчив аналіз стану виконання замовлень за МБА, основну частину становлять відмови абонентам м. Києва. Серед об'єктивних причин слід відзначити такі: документ, закріплений за фондом читального залу, знаходиться в користуванні читача, колекційне видання, періодика тимчасово не видається (відповідний поверх не працює).

Важливою складовою роботи бібліотек, спрямованої на поточне інформування про наукові видання, була організація книжкових виставок, як самостійних, так і у складі комплексних заходів. У 2013 р. працівники бібліотек НДУ НАН України організували 1311 виставок нових надходжень, що на 5 % більше, ніж у попередньому. Порівнюючи з 2012 р., було представлено й більше документів.

У бібліотеці Інституту металофізики протягом 2013 р. було організовано 32 виставки нових надходжень, що дозволило читачам оперативно знайомитись з новою літературою, визначити для себе її інформаційну цінність. Для перегляду було представлено 603 джерела. Видано читачам 296 примірників. Щотижневі бібліографічні списки нових надходжень НБУВ розміщувались на стендах бібліотеки, а щоквартальні бюлетені нових надходжень розсилались керівникам відділів та дирекції е-поштою. Популяризації досягнень Інституту та пропаганді наукових видань сприяла постійнодіюча виставка «Праці співробітників ІМФ НАН України». Підвищеною увагою користувалася виставка з нанотематики, яка регулярно оновлювалася новими матеріалами. Бібліотекою підготовлено інформаційні бюлетені нових надходжень за 2012 і 2013 рр.

Бібліотека Інституту керамології підготувала 12 виставок нових надходжень, на яких було представлено 221 видання. Традиційно бібліотекою Інституту фізіології проводилися перегляди нових надходжень із залученням документів Національної наукової медичної бібліотеки України.

Переважна більшість бібліотек організовувала постійно діючі виставки з оновленням по мірі надходження нових документів. Так, у бібліотеці Інституту радіофізики та електроніки постійно діють та регулярно оновлюються виставки «Куточок дисертанта» та «Нові надходження за обміном». Бібліотеками інститутів кібернетики та електродинаміки в читальних залах підготовлено стенди «Наукові публікації співробітників». У бібліотеці Інституту металофізики функціонує стенд «Дарунки науковців». У бібліотеці Інституту

теоретичної фізики розгорнуто виставку-перегляд «Книга в подарунок», де кожен відвідувач може взяти будь-яку книгу до власної бібліотеки, а також принести свою літературу. Бібліотека Інституту біохімії впорядкувала стенди з історії установи, тут функціонує постійно діюча виставка «Лауреати премії ім. О. В. Палладіна». Бібліотекою Інституту держави і права до кожного засідання вченої ради готуються книжкові виставки.

Бібліотека Інституту історії України розміщує інформацію про нові надходження до своїх фондів у спеціальній рубриці «Українського історичного журналу». Аналогічну рубрику в журналі «Народна творчість та етнологія» веде книгозбірня Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології. Бібліотекою Інституту газу підготовлено покажчик літератури, що надійшла в 2012 р., та список вітчизняних газет і журналів, передплачених на 2013 р.

Усі академічні установи проводять конференції за тематикою своїх досліджень, які мають на меті поінформувати ступінь розробки певного наукового напряму та популяризувати установу. Відділ науково-технічної інформації Інституту історії України впродовж року брав активну участь у наукових конференціях, семінарах, круглих столах, читаннях, які проходили на базі Інституту, експонуючи на цих заходах близько 800 документів.

У 2013 р. в Інституті мовознавства проведено міжнародну наукову конференцію «Ватрослав Ягич і проблеми славістики» та круглий стіл до 125-річчя від дня народження колишнього директора установи Л. А. Булаховського. До цих заходів у бібліотеці організовано дві книжкові виставки «Ватрослав Ягич – філолог-славіст, палеограф, видавець, педагог (175 років від дня народження)» і «125 років від дня народження Л. А. Булаховського». У бібліотеці Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень до двох конференцій та круглого столу, що проходили в 2013 р., організовано виставку наукових робіт співробітників Інституту. У Інституті металофізики проходила міжнародна конференція «НАНО-2013», до якої бібліотека організувала тематичну виставку «Наносистеми, наноматеріали, нанотехнології» (експонувалося 98 документів). Бібліотека Інституту зоології представляла книжкові видання на XV конференції Українського наукового товариства паразитологів, Восьмому з'їзді Українського ентомологічного товариства.

У 2013 р. низка бібліотек НДУ НАН України підготувала спеціальні виставки. У Національному ботанічному саду діяли виставки «До Міжнародного дня прав жінок миру» й «До Дня рідної мови».

Бібліотекою Інституту радіофізики та електроніки до Дня визволення Харкова підготовлено виставку «Харків воєнний: в об'єктиві фотографа». На допомогу науковцям у розробці актуальних проблем духовної та матеріальної культури бібліотекою Інституту народознавства впорядковано тематичні виставки: «Народне мистецтво Карпатського регіону: орнамент», «Західноєвропейські меблі: ампір», «Пограниччя пам'яті та історії: пам'ятники Львова» (Личаківський цвинтар), «Традиційна культура діаспори», «Різдвяна містерія: український вертеп». Бібліотека Інституту керамології в 2013 р. підготувала 28 виставок з проблем гончарства та присвячених видатним художникам-керамістам (представлено 528 документів). До їх організації залучалася Гончарська книгозбірня Національного музею-заповідника українського гончарства в с. Опішня.

Більшість бібліотек НДУ НАН України організовували виставки до 95-річчя НАНУ, 150-річчя від дня народження В. І. Вернадського, Дня науки. До 95-річчя НАН України в бібліотеці Інституту металофізики було представлено розширену інформаційно-книжкову виставку з ретроспективним підбором праць найвідоміших співробітників, як наочна демонстрація внеску установи в розвиток вітчизняної та світової науки (84 документи). Бібліотека Інституту надтвердих матеріалів до цієї дати приурочила профільну виставку «Наноматеріали та нанотехнології – рушійна сила розвитку науки і техніки».

До Дня науки майже всі академічні бібліотеки організували виставки публікацій співробітників. З метою пропаганди наукових досягнень установи бібліотека Інституту прикладної математики і механіки представила виставку з 255 опублікованих співробітниками матеріалів за рік. В Інституті надтвердих матеріалів організовано книжкові виставки «Видатні вчені НАН України» та «Наука: її минуле, сучасне і майбутнє», а також до традиційного Дня трудової слави Інституту діяла виставка «Публікації вчених Інституту в іноземних джерелах». У Бібліотеці Інституту філософії експонувалася виставка «Українська філософія за 22 роки незалежності», на якій представлено монографії співробітників. Книгозбірнею ІБПМ до Дня науки підготовлено виставку рідкісних та цінних книг, прочитано лекцію з історії Інституту та наукової бібліотеки.

У 2013 р. в Мінську (Республіка Білорусь) проходив XV Міжнародний з'їзд славістів. Бібліотеки інститутів мовознавства, української мови, історії України відібрали та передали на виставку праці співробітників установ за останні п'ять років. Інститут мовознавства до

цього заходу підготував книжкові виставки: «Слов'янській писемності – 1150 років» та «Єдність слов'янських мов і культур».

Сучасною формою популяризації бібліотеки, установи та доробку вітчизняних вчених є віртуальні виставки. Так, бібліотека Радіоастрономічного інституту на бібліотечній сторінці створила віртуальну виставку про п'ять видатних вчених установи, де подано коротку біографію, список найвагоміших праць та добірку фотографій. Бібліотека Інституту літератури з 2009 р. готує віртуальні виставки найцікавіших нових надходжень, що надійшли впродовж року до книгозбірні, з відсканованою обкладинкою, анотацією та змістом. Виставка наукових робіт співробітників ГАО претендентів на здобуття Державної премії України в галузі науки й техніки за 2013 р. представлена на бібліотечній сторінці сайту установи.

Традиційно значне місце у виставковій роботі бібліотек НДУ НАН України відводилось відзначенню ювілейних дат учених. У бібліотеці Інституту теоретичної фізики проведено цикл виставок до ювілеїв видатних фізиків та математиків «Фундатори науки»: 110-річчя І. В. Курчатова, 90-річчя В. Й. Гольданського, 110-річчя А. М. Колмогорова, 100-річчя І. Я. Померанчука, 100-річчя І. М. Гельфанда, 90-річчя В. М. Глушкова, 160-річчя Г. А. Лоренца, 150-річчя Д. О. Граве, 140-річчя Е. Т. Уіттекера, 130-річчя М. М. Лузіна. На виставках, підготовлених бібліотекою Національного ботанічного саду, експонувалось 246 видань на вшанування пам'яті видатних учених: «До 150-річчя від дня народження професора В. І. Липського», «До 75-річчя професора П. А. Мороза», «Вибрані праці професора М. А. Кохна (1923–2007). До 90-річчя від дня народження». У книгозбірні ведеться службова картотека виставок.

У бібліотеці Інституту фізіології рослин і генетики діяли виставки «До 95-річчя О. Л. Калініна» (81 документ) та «До 100-річчя Л. К. Островської» (28 документів), підготовлено виставку «До святкування 75-річчя директора Інституту фізіології рослин і генетики НАН України В. В. Моргуна» (65 документів). Разом з відділом біосинтезу книгозбірня підготувала до друку бібліографічний покажчик видатного діяча науки, доктора біологічних наук, професора Л. К. Островської. У бібліотеці Інституту біохімії діяла грунтовна виставка до ювілею директора установи академіка С. В. Комісаренка. Інститут радіофізики та електроніки в січні 2013 р. відзначав 90-річчя колишнього директора установи В. П. Шестопалова. До цієї дати Інститут видав книгу, а бібліотека підготтувала розгорнуту виставку публікацій ученого.

Слід зазначити, що при підготовці виставок до ювілеїв видатних учених, бібліотеки активно співпрацювали з науковими підрозділами своїх установ, відділами кадрів, з бібліографічними комісіями при вчених радах.

Бібліотека Інституту філософії підготувала та виставила в електронному варіанті ретроспективну бібліографію праць співробітників Інституту за 1996–2012 рр. У Фізико-механічному інституті продовжувалася робота з наповнення «Віртуальної бібліотеки» публікаціями науковців установи. Бібліотека Кримського філіалу Інституту археології формувала БД праць співробітників та видань установи. У бібліотеці Інституту металофізики протягом року створювались БД: «Праці співробітників Інституту» і «Наносистеми, наноматеріали, нанотехнології». Здійснювалась підготовка щорічних інформаційних бюлетенів: «Наносистеми, наноматеріали, нанотехнології», «Нові надходження до бібліотеки в 2013 р.», «Інформаційний бюлетень книг і статей співробітників Інституту», «Інформаційний бюлетень авторефератів дисертацій, отриманих у 2013 р.».

Важливим інформаційним ресурсом залишаються каталоги та картотеки, для яких роздруковуються каталожні картки, здійснюється редагування. У переважній більшості книгозбірень функціонують тематичні картотеки «Історія Інституту» та «Праці співробітників Інституту». Бібліотека Інституту біохімії традиційно веде картотеку праць співробітників з описами джерел, які відсутні у фонді книгозбірні (відомості беруться зі списків видавничої діяльності відділів). Упродовж року влито 981 картка. В Інституті газу вдосконалено тематичну картотеку «Енергозберігаючі технології» та започатковано нову «Наноматеріали. Нанотехнології».

Значною складовою інформаційної роботи книгозбірень у звітному році стало створення бібліографічних посібників різних видів та надання усних і письмових тематичних довідок. Бібліотека Інституту кібернетики здійснювала щоквартальне видання поточного бібліографічного покажчика статей з періодичних видань, що надійшли до наукової бібліотеки та тематичного ретроспективного покажчика «ТУЛ: Дослідження операцій (за 2009–2013 рр.)». Виконано шість письмових тематичних довідок за науковою тематикою установи. У Інституті чорної металургії підготовлено ретроспективний бібліографічний покажчик «Список монографій співробітників Інституту з 1952 по 2013 рр.». Бібліотека брала участь у підготовці двох випусків тематичного збірника «Фундаментальные

и прикладные проблемы черной металлургии». Бібліотека Інституту філософії у звітному році підготувала в електронному вигляді ретроспективну бібліографію праць співробітників установи за 1996–2012 рр. Науково-інформаційний відділ Інституту літератури уклав бібліографічний покажчик праць співробітників установи за 1950—2010 рр. Електронний варіант видання представлено у локальній мережі установи.

Шість тематичних випусків бібліографічного списку «Геотехнологія» підготувала наукова бібліотека Інституту геотехнічної механіки. Матеріали видання згруповані у десятьох розділах та охоплюють усі наукові теми установи. Аналітично опрацьовано 919 документів, це понад 150 у кожному випуску. У 2013 р. було надано 1640 довідок для колективних та індивідуальних абонентів, присвоєно класифікаційні індекси до 145 статей у фаховому збірнику «Геотехническая механика». Співробітники бібліотеки активно допомагали науковцям в оформленні бібліографічних списків літератури до наукових статей, дисертацій тощо.

Бібліотека Інституту імпульсних процесів і технологій за основними напрямами наукової діяльності щомісяця готує інформаційний бюлетень нових надходжень «Експрес-інформація». Підготовлено та представлено на сайті установи бібліографічний покажчик друкованих праць співробітників. Інформаційне забезпечення наукових відділів і окремих спеціалістів у Інституті електрозварювання здійснюється за допомогою сигнальної інформації «Сварка и родственные технологии», яка є тематичним поточним бібліографічним покажчиком. СІ розсилається е-поштою науковим співробітникам, розміщується на сайті установи, друкується тиражем 50 примірників. Матеріали з СІ відбираються та вміщуються до журналу «Сварочное производство» та РЖ «Сварка». У 2013 р. бібліотекою підготовлено покажчик «Электронные ресурсы научно-технической библиотеки». Бібліотекою Інституту історії України у 2013 р. видано «Каталог видань Інституту історії України НАН України за 2012 рік», систематичний покажчик «Українського історичного журналу» за 2002–2011 рр.

У звітному році Інститут керамології здійснював підготовку Національного наукового щорічника «Бібліографія українського гончарства, 2010», що охоплює публікації про українське гончарство, кераміку, керамологію. Загалом, до випуску включено матеріали, що надійшли до Керамологічної бібліотеки, Українського керамологічного архівного фонду Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, Гончарської книгозбірні та

Національного архіву українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства в с. Опішня. Усі бібліографічні матеріали мають анотації, вміщено короткі біографічні довідки про відомих гончарів та керамістів, подано список добродійників.

У 2013 р. бібліотеки інститутів надтвердих матеріалів і проблем ринку та економіко-екологічних досліджень брали участь у підготовці видань, присвячених історії установ.

У звітному році видано низку біобібліографічних покажчиків, що відбивають науковий доробок НДУ НАН України. У серії «Біобібліографія учених України» видано покажчики, присвячені Г. В. Горру та Н. С. Хапіловій (Інститут прикладної математики і механіки), В. Г. Скляренку (Інститут мовознавства), С. В. Комісаренку (Інститут біохімії), М. А. Кохно та С. І. Кузнецовій (Національний ботанічний сад), П. М. Томчуку (Інститут фізики), А. К. Шидловському (Інститут електродинаміки), М. І. Кисельовій та О. Г. Мироновій (ІБПМ), А. Я. Красовському (Інститут проблем міцності), В. Г. Манжелому (ФТІНТ), З. А. Чегусовій (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології).

Бібліотека Інституту енциклопедичних досліджень брала участь у підготовці наукових довідкових видань «Енциклопедія Сучасної України» та «Енциклопедичний вісник України». Книгозбірнею Державного природознавчого музею здійснено тематичну добірку документів (173 прим.) на допомогу лабораторії зоології хребетних у підготовці монографії «Історія формування колекції хребетних тварин ДПМ НАН України».

Співробітник бібліотеки Інституту ботаніки Т. Л. Олійник у співавторстві з науковцями установи підготувала чотири статті до «Сучасної української енциклопедії». У співавторстві з колегами також опубліковано статтю в «Українському ботанічному журналі» «Книгозбірня І. П. Білоконя у фондах наукової бібліотеки Інституту ботаніки». Завідувач бібліотеки Карадазького природного заповідника В. Ю. Лапченко у співавторстві з науковцями установи опублікувала три статті присвячені 100-річчю Карадазької біологічної станції. Бібліотека Інституту геологічних наук брала участь у підготовці Т. 6, кн. 1–2 «Історія природних вод» серії «Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського». Бібліотека Інституту археології впорядковувала та редагувала бібліографічні списки літератури до наукових видань «Експериментальна археологія: досвід моделювання об’єктів та виробництв» і «Слов’яни».

Для якісного обслуговування сучасних користувачів наукова бібліотека не може вже обходитися тільки власними ресурсами, актуальними стають питання кооперації та співробітництва. Так, для підвищення поінформованості користувачів, бібліотека Інституту прикладної математики і механіки продовжує підтримувати міцні зв'язки по обміну виданнями з науковими установами Росії, Білорусі, Вірменії, профільними інститутами НАН України: технічної механіки, прикладних проблем механіки і математики, ФТІНТ, Таврійським національним університетом ім. В. І. Вернадського. Бібліотека Інституту металофізики традиційно співпрацює з БПН РАН, Сибірським відділенням РАН, Державною науково-технічною бібліотекою України, Львівським інститутом фізики конденсованих систем, Сумським державним університетом. Бібліотека Інституту проблем кріобіології і кріомедицини має тісні зв'язки з Науковою бібліотекою Харківського медичного університету, інститутами УААН експериментальної і клінічної ветеринарної медицини та тваринництва. Бібліотека Інституту чорної металургії підтримує тісні зв'язки з установами свого регіону: Національною металургійною академією України, Донецьким національним університетом, Хіміко-технологічним університетом, Гірничою академією, Придніпровською академією будівництва та архітектури. Бібліотека продовжує надавати відомості про свої фонди до зведеного покажчика періодичних видань Центральної державної науково-технічної бібліотеки ГМК України.

У 2013 р. книгозбірнею Інституту археології запроваджено обмін бібліографічними списками нових надходжень з Інститутом історії матеріальної культури в Санкт-Петербурзі.

Бібліотека ІБПМ є членом Європейської асоціації бібліотек і інформаційних центрів з морських і водних наук, бере участь у роботі Міжнародної океанографічної комісії ЮНЕСКО з питань морського інформаційного менеджменту. У 2013 р. завідувач бібліотеки О. А. Акімова провела тренінг для співробітників бібліотек інститутів ботаніки та зоології щодо можливостей співпраці зі світовими та європейськими профільними бібліотечними асоціаціями. Продовжувалася співпраця бібліотеки ІБПМ з БД АСФА (Aquatic Sciences and Fisheries Abstracts), на базі якої готується друкований РЖ з п'яти тематичних напрямів. У звітному році реферовано та введено до БД АСФА 66 записів статей з «Морского экологического журнала». Бібліотека підготовила до включення в базу видання Інституту за минулі роки.

Бібліотека Інституту зоології стала членом світової та європейської асоціацій морських бібліотек LAMSLIC і EURASLIC з можливістю доступу до БД членів асоціацій. Із залученням провідних науковців установи, налагоджено співпрацю бібліотеки з відділом класифікаційних систем Книжкової палати України ім. І. Федорова. Результатом роботи став переклад та редагування доповнень до окремих розділів англомовного видання таблиць УДК.

Підводячи підсумки бібліотечно-інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування користувачів у 2013 р., слід зазначити, що досить повільно створюються та наповнюються сторінки бібліотек на веб-сайтах установ. Існуючі, здебільшого, виконують роль простих візитівок. Таке становище пов'язано з відсутністю сучасної техніки, автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, комп'ютерної підтримки, навичок роботи з розміщення інформації та управління змістом сторінки.

Кваліфіковані консультації бібліотечних фахівців із використання е-ресурсів, організації тематичного пошуку у віддалених БД, обрання правильної методики виконання різноманітних типів запитів мають стати одними з головних напрямів діяльності сучасної наукової бібліотеки. Наявність ресурсної бази, уміння орієнтуватися в галузевих джерелах інформації дають змогу бібліотекам успішно виконувати поставлені перед ними завдання.

Удосконалення інформаційного обслуговування потреує активнішого впровадження послуг для комфортного орієнтування користувачів у електронному інформаційному середовищі, активізації створення власних інформаційних продуктів. Потребують нагального вирішення питання розробки методики обліку е-ресурсів та допомоги її впровадження в практику академічних бібліотек. Залучення до роботи у бібліотеках НДУ кваліфікованих бібліотекарів, вирішення питання передплати доступу до іноземних і вітчизняних БД, освоєння сучасних інформаційних технологій сприятимуть якісному формуванню інформаційного середовища та обслуговуванню користувачів на належному рівні.